

Sygn. akt I C 32/12

Uzasadnienie wyroku Sądu Rejonowego w Łańcucie z dnia 7.11.2017r.

Pozwem z dnia 3.02.2012r. powód A. G. (1), zastępowany przez pełnomocnika adwokata M. O., domagał się uznania pozwanej H. G. za niegodną dziedziczenia po zmarłej matce stron B. G. oraz zasądzenia od pozwanej na rzecz powoda kosztów postępowania według norm przepisanych.

W uzasadnieniu żądania pozwu podano, iż pozwana przywłaszczyła rentę spadkodawczyni, a nadto wykorzystując chorobę, nieporadność i niedołęstwo matki doprowadziła ją do takiego stanu psychicznego, iż w konsekwencji podstępem nakłoniła do sporządzenia testamentu na swoją korzyść, nakłaniając do bezzasadnego wydziedziczenia synów spadkodawczyni : A. i A..

Wyrokiem zaocznym z dnia 28 lutego 2012r. / k. 18/ Sąd Rejonowy w Łańcucie uznał, że pozwana H. G., c. S. i B., jest niegodna dziedziczenia spadku po matce B. G., zmarłej w dniu 7.02.2011 r. w H., ostatnio zamieszkałej w Ł. oraz obciążył pozwaną kosztami postępowania, zaś wyrokowi nadał rygor natychmiastowej wykonalności.

W sprzeciwie od w/w wyroku zaocznego pozwana kwestionując okoliczności wskazane w treści pozwu, wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz oddalenie powództwa w całości, a także zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów procesu.

Pełnomocnik powoda wniósł o utrzymanie zaskarżonego wyroku w mocy.

Sąd ustalił, co następuje :

B. G. w latach 1982 - 2004 r. mieszkała w USA. Do Polski przyjeżdżała okazjonalnie, około 2 razy w roku. Wówczas przebywała w miejscu zamieszkania córki H. G.. Podczas pobytu w Stanach Zjednoczonych nabyła prawo do renty. Na początku lat 90- tych B. G. zachorowała na chorobę P.. W związku z pogarszającym się stanem zdrowia zdecydowała się na stałe wrócić do Polski. Zamieszkała wraz z pozwaną. Jej stan zdrowia stopniowo ulegał pogorszeniu. Na pewnym etapie choroby przestała wstawać z łóżka. Straciła apetyt. Była coraz słabsza.

(przesłuchanie informacyjne pozwanej – k. 49-50, zeznania świadków częściowo : A. D. – k. 51-52, E. K. – k. 63-64, S. P. – k. 64-65, I. S.- k. 65-66, G. G. – k. 67-68, T. D. – k. 68-69, M. Ś. – k. 69-70, J. M. – k. 143-144, B. S. – k. 158-159, T. H. – k. 167, A. G. (2) – k. 281)

W dniach 20.01.2011r. do 01.02.2011r. z powodu odwodnienia była hospitalizowana w Szpitalu (...) w Ł.. Bezpośrednio po opuszczeniu szpitala została przeniesiona do Zakładu (...) w H., gdzie zmarła w dniu 07.02.2012r.

(informacja z Centrum Medycznego w Ł. – k. 186, karta informacyjna z leczenia szpitalnego – k. 187-188, karta informacyjna z pobytu w Zakładzie (...) w H. – k. 195, zeznania świadka T. R. k. 177-178 akt karnych)

W lipcu 2010r. B. G. zdecydowała się sporządzić testament. W testamencie z dnia 16.07.2010r. sporządzonym w formie aktu notarialnego powołała do całego spadku jako jedyną spadkobierczynią córkę H. G., a wydziedziczyła synów A. i A., ponieważ nie utrzymywali z nią kontaktów, uparczywie niedopełniali względem niej obowiązków rodzinnych, a podczas pobytu w USA dopuszczali się defraudacji środków finansowych zdeponowanych na jej rachunku bankowym i postępowali wobec niej w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego.

(testament zalegający w aktach I Ns 147/11)

Z powodu nasilających się objawów choroby P. i złego samopoczucia B. G. w okresie poprzedzającym jej śmierć ograniczyła znacznie kontakty towarzyskie z sąsiadami i dalszymi członkami rodziny.

(przesłuchanie informacyjne pozwanej – k. 49-50, zeznania świadków częściowo : M. J. – k. 50-51, A. D. – k. 51-52, E. K. – k. 63-64, S. P. – k. 64-65, I. S.- k. 65-66, G. G. – k. 67-68, T. D. – k. 68-69, M. Ś. – k. 69-70, J. M. – k. 143-144, B. S. – k. 158-159, T. H. – k. 167, A. G. (2) – k. 281)

Pozwana i jej bracia zamieszkali w USA byli skonfliktowani. Nie potrafili się porozumieć co do sprzedaży nieruchomości rodzinnej. H. G. poniosła koszty wynagrodzenia pośrednika obrotu nieruchomościami.

(przesłuchanie informacyjne pozwanej – k. 49-50, kserokopie faktur nr (...))

Wpłaty świadczenia z ubezpieczenia społecznego B. G. były dokonywane na zagraniczne konto C.. Wyплаты zaś były dokonywane za pośrednictwem bankomatu w C.. Wnuk B. G. R. G. dokonywał tych wypłat na podstawie posiadanego upoważnienia.

(odpisy dokumentów C. – k. 250, R. G. – k. 66-67)

W Polsce B. G. nie posiadała rachunku bankowego.

(odezwy i wywiady k. 102, 106, 108, 186, 219, 233 i nast.)

Wyrokiem z dnia 11.08.2016r. , sygn. akt II K 65/14 Sąd Rejonowy w Łąncucie uniewinnił H. G. od popełnienia czynu polegającego na tym, że :

- w okresie od czerwca 2010 roku do 19 stycznia 2011 roku w Ł., woj. (...) znęcała się psychicznie i fizycznie nad swoją matką B. G. w ten sposób, że głodziła ją, izolowała od otoczenia, zaniechała właściwej opieki nad chorą matką i nie udzieliła jej pomocy kiedy ta znajdowała się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku dla zdrowia w wyniku złamania międzykrętarzowego lewej kości udowej, tj. o czyn z art. 207 § 1 kk w zw. z art. 162 § 1 kk.

(odpisy wyroków Sądu Rejonowego w Łąncucie z dnia 11.08.2016r., sygn. akt II K 65/14 oraz Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 6.06.2017 r., sygn. akt II Ka 653/16 z uzasadnieniami – k. 342-368)

W środowisku lokalnym oraz wśród dalszych członków rodziny pozwana H. G. nie miała dobrej opinii. Uważano ją za osobę nadużywającą alkoholu. Bracia z kolei rozpowszechniali wśród kuzynów oraz innych członków rodziny i znajomych informacje, iż zaniedbuje obowiązki związane z opieką nad chorą przewlekłe i obłożnie matką, ogranicza jej kontakty z sąsiadami. Osoby, które krytycznie oceniały sposób sprawowania opieki nad B. G. zeznały jednak, iż osobiście nie zaobserwowały agresywnego czy nieodpowiedniego zachowania pozwanej wobec matki. Stan chorej bezpośrednio przed jej ostatnią hospitalizacją (odwodnienie, wychudzenie, nasilające się dolegliwości bólowe, problemy z wypróżnianiem) mógł być wynikiem postępującego procesu chorobowego i zaawansowanego wieku chorej, a nie zaniedbań w zakresie czynności opiekuńczo- higienicznych.

Z kolei część znajomych pozwanej i jej matki uważała, iż w sposób prawidłowy sprawuje ona opiekę nad schorowaną rodzicielką. Nie zauważyli, by B. G. w ostatnich latach życia została pozbawiona swobodnych kontaktów z otoczeniem czy możliwości korzystania z telefonu. Nigdy też nie słyszeli, by skarżyła się na zachowanie córki, albo by pozwana jej groziła. Nie widzieli też pozwanej pod wpływem alkoholu.

Większość osób, które wypowiadały się na temat jakości opieki pozwanej nad matką bardzo rzadko odwiedzały ich miejsce zamieszkania. Z tego względu trudno im było wskazać rzeczywiste przyczyny ograniczenia kontaktów B. G. z otoczeniem czy też zmniejszoną częstotliwość opuszczania przez nią miejsca zamieszkania.

Jedna z sąsiadek pozwanej zeznała, iż izolacja od otoczenia osób chorych na P. jest jednym z częstych obserwowanych u takich ludzi zachowań.

Świadkowie nie posiadali informacji na temat okoliczności sporządzenia przez B. G. testamentu.

(zeznania świadków częściowo : M. J. – k. 50-51, A. D. – k. 51-52, E. K. – k. 63-64, S. P. – k. 64-65, I. S.- k. 65-66, G. G. – k. 67-68, T. D. – k. 68-69, M. Ś. – k. 69-70, J. M. – k. 143-144, B. S. – k. 158-159, T. H. – k. 167, A. G. (2) – k. 281)

Przedstawiony powyżej stan faktyczny został oparty na dowodach z dokumentów urzędowych w postaci odpisów wyroków sądu karnego I i II instancji, których treść i moc dowodowa nie była przez żadną ze stron kwestionowana.

W poczet pełnowartościowego materiału dowodowego Sąd zaliczył dowody z dokumentów w postaci informacji z banków krajowych oraz dokumentacji z banku zagranicznego, albowiem ich treść również nie budziła żadnych zastrzeżeń.

Analizując z kolei osobowy materiał dowodowy Sąd stwierdził, iż wynikająca z niego zróżnicowana ocena postawy pozwanej w trakcie opieki nad starszą i schorowaną matką jest spowodowana subiektywnymi odczuciami osób przesłuchanych w charakterze świadków. Przyczyną takiego stanu rzeczy był różny stosunek świadków do pozwanej związany z różnorodnymi relacjami jakie łączyły przesłuchiwane osoby z H. G. – były to zarówno kontakty towarzyskie, oparte na stosunku znajomości, koleżeństwa, sympatii, jak również charakterystyki oparte na uczuciu antypatii osobistej wobec zachowania pozwanej nie tylko w stosunku do matki, ale np. także jej stosunku do alkoholu itp. Część świadków informacje na temat jakości opieki pozwanej nad matką uzyskali nie z bezpośrednich obserwacji, a jedynie w wyniku rozmów z powodem, który jest skonfliktowany z siostrą na tle ich stosunków majątkowych. Okoliczność ta, w powiązaniu z faktem iż świadkowie raczej sporadycznie, okazjonalnie kontaktowali się z pozwaną i jej matką, nie pozostaje bez wpływu na treść uzyskanego od nich przekazu. Świadkowie przedstawiali w zasadzie jedynie w sposób ogólnikowy własne wnioski co do oceny zachowania pozwanej wobec spadkodawczyni.

Zaznaczenia wymaga, iż treść zeznań świadków w świetle ustawowych przesłanek uznania spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia pozostaje bez wpływu na treść rozstrzygnięcia.

Sąd zważył, co następuje:

Zgodnie z treścią art. 928 § 1 kc spadkobierca może być uznany przez sąd za niegodnego, jeżeli:

- 1) dopuścił się umyślnie ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy;
- 2) podstępem lub groźbą nakłonił spadkodawcę do sporządzenia lub odwołania testamentu albo w taki sam sposób przeszkodził mu w dokonaniu jednej z tych czynności;
- 3) umyślnie ukrył lub zniszczył testament spadkodawcy, podrobił lub przerobił jego testament albo świadomie skorzystał z testamentu przez inną osobę podrobionego lub przerobionego.

Spadkobierca niegodny zostaje wyłączony od dziedziczenia, tak jakby nie dożył otwarcia spadku.

W przedmiotowej sprawie powód jako podstawę prawną żądania pozwu wskazywał przesłanki z art. 928§1 pkt 1 i 2 kc.

Na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego Sąd ocenił, iż w realiach przedmiotowej sprawy nie zostały one spełnione.

Ze sformułowania art. 928 § 1 pkt 1 k.c. wynika, że co do zasady sąd cywilny nie jest uprawniony do dokonania samodzielnej oceny, czy konkretne zachowanie spadkobiercy stanowi przestępstwo. W związku z tym decydujące i konieczne byłoby uprzednie prawomocne skazanie pozwanej przez sąd karny za popełnienie przestępstwa na szkodę spadkodawcy, i to o charakterze umyślnym / wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 20 września 2016 r., I ACA 189/16, LEX nr 2152464, OSP 2017/7-8/78/

Mając na uwadze powyższy pogląd prawny, w powiązaniu z treścią wyroku uniewinniającego wydanego wobec pozwanej H. G., zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie pozwala na stwierdzenie, że istniały przesłanki do uznania, że pozwana jest niegodna dziedziczenia po B. G.. Z poczynionych przez Sąd ustaleń nie wynika, aby

dopuszcza się ona jakiegokolwiek przestępstwa względem spadkodawczyni albo nakłoniła matkę podstępem lub groźbą do sporządzenia testamentu, w którym spadkodawczyni powołała ją do dziedziczenia spadku, a wydziedziczyła synów.

Słuchani w sprawie świadkowie przedstawiali jedynie swoje sugestie na temat oceny opieki sprawowanej przez pozwaną nad matką. Są to jednak wyłącznie sugestie i subiektywne odczucia świadków, niepoparte żadnymi obiektywnymi dowodami. Brak jakichkolwiek wiarygodnych dowodów, że testament został sporządzony przez B. G. w sposób dobrowolny i nie ma przesłanek do uznania, aby pozwana w sposób bezprawny skłoniła matkę do tego, aby została powołana do spadku.

Ocenę przesłanki z art. 928§1 kc Sąd oparł na wynikach postępowania w sprawie II K 65/14, w której subsydiarnym aktem oskarżenia zarzucono H. G. psychiczne i fizyczne znęcanie się nad B. G. i doprowadzenie matki do położenia groźącego bezpośrednim zagrożeniem utraty życia lub wystąpienia ciężkiego uszczerbku na jej zdrowiu. Sąd I instancji uniewinnił H. G. od zarzucanych jej aktem oskarżenia czynów, a Sąd II instancji wyrokiem z dnia 6.06.2017r., sygn. akt II Ka 653/16 utrzymał zaskarżony wyrok Sądu I instancji w mocy.

W świetle powyższych dokumentów Sąd cywilny nie może samodzielnie ustalić, iż pozwana dopuściła się wobec matki innego przestępstwa o charakterze umyślnym oraz dużym ciężarze gatunkowym. Ponadto z dokumentów uzyskanych z zagranicy, a przetłumaczonych na język polski przez tłumacza przysięgłego języka angielskiego, wynika, iż środki pieniężne które były przelewane na konto bankowe B. G. zostały wybrane z bankomatu w USA. Z tego względu zarzuty powoda, iż to pozwana, zamieszkała i przebywająca w tym czasie w Polsce, przywłaszczyła te środki jawią się jako całkowicie chybione.

W ocenie Sądu nie ma żadnych podstaw do uznania, że w niniejszej sprawie zachodziła pierwsza ze wskazanych przez powoda podstaw uznania pozwanej za niegodną dziedziczenia po matce w postaci dopuszczenia się przez nią umyślnie ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawczyni. W tym zakresie przede wszystkim wziąć trzeba pod uwagę, że pozwana nie została prawomocnie skazana przez sąd karny za popełnienie takiego przestępstwa. Nie istnieje więc wyrok sądu karnego, który po myśli art. 11 kpc wiążąco dla sądu cywilnego rozstrzygałby tę kwestię na korzyść powoda. Ze sformułowania art. 928 § 1 pkt 1 kc wynika przy tym, że co do zasady sąd cywilny nie jest uprawniony do dokonania samodzielnej oceny, czy konkretne zachowanie spadkobiercy stanowi przestępstwo. W związku z tym decydujące i konieczne byłoby uprzednie prawomocne skazanie pozwanej przez sąd karny za popełnienie przestępstwa na szkodę spadkodawcy, i to o charakterze umyślnym. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że do sądu cywilnego należeć może jedynie samodzielna ocena, czy takie przestępstwo ma charakter ciężki, ponieważ sąd karny nie dokonuje takiej oceny, w szczególności pod kątem skutków cywilnoprawnych, np. przewidzianych w art. 928 § 1 pkt 1 kc. Skoro zatem pozwana niewątpliwie w ogóle nie została prawomocnie skazana za dopuszczenie się jakiegokolwiek przestępstwa przeciwko spadkodawczyni, to już tylko z tej przyczyny sąd cywilny nie może badać, czy było to przestępstwo popełnione umyślnie i o ciężkim charakterze.

Gdyby jednak nawet przyjąć dopuszczalność dokonywania przez sąd cywilny samodzielnej oceny zachowania pozwanej pod kątem stwierdzenia, czy wyczerpywało ono znamiona przestępstwa przeciwko spadkodawcy oraz czy było ono popełnione umyślnie i miało ciężki charakter, to z przedstawionych wcześniej wywodów wynika, że zebrany w sprawie materiał dowodowy nie daje absolutnie żadnych podstaw do dokonania takiego ustalenia, a odmienne twierdzenia powoda wynikają wyłącznie z jego bezpodstawnych i gołosłownych zarzutów wobec pozwanej.

Pomimo, iż zgodnie z zasadą rozkładu ciężaru dowodu, to powód powinien wykazać istnienie przesłanek z art. 928§1 pkt 2 kc, również w tym zakresie wyniki przeprowadzonego postępowania dowodowego, nie pozwalają na poczynienie miarodajnych ustaleń co do tego, że pozwana H. G. w bezprawny sposób – podstępem lub groźbą nakłoniła matkę do sporządzenia testamentu o treści korzystnej dla pozwanej. Zaznaczenia wymaga, iż testament został sporządzony przez notariusza – osobę zaufania publicznego, który jest zobligowany do oceny, czy osoba, która chce sporządzić testament w formie aktu notarialnego jest do tego zdolna i świadoma znaczenia tej czynności prawnej i jej skutków. Z ustaleń Sądu wynika, iż pozwana nie była obecna przy czynnościach związanych ze sporządzeniem testamentu, a notariusz dość długo przebywał z testatorką, co dowodzi, iż skrupulatnie wypełnił ciążące na nim obowiązki związane

z oceną, czy B. G. działa w sposób świadomy i swobodny. Bliższych okoliczności związanych ze sporządzeniem testamentu nie udało się ustalić z powodu powołania się świadka K. K. na tajemnicę zawodową.

W tej sytuacji nie ma więc żadnych podstaw do stwierdzenia, że to pozwana doprowadziła do podjęcia przez spadkodawczynię decyzji o sporządzeniu testamentu treści i że podstępnie lub za pomocą groźby wpłynęła na treść tego testamentu, wykorzystując zły stan zdrowia testatorki.

Z uwagi na enumeratywny i zamknięty katalog przesłanek do stwierdzenia niegodności dziedziczenia Sąd uznał, iż kwestie związane z ewentualną negatywną oceną postępowania pozwanej w zakresie opieki nad schorowaną matką nie mają żadnego znaczenia dla treści rozstrzygnięcia kwestii niegodności dziedziczenia pozwanej spadku po matce.

Z wyżej przytoczonych względów Sąd, zgodnie z art. 347 kpc, po ponownym rozpoznaniu sprawy, wydał wyrok, w którym wyrok zaoczny uchylił w całości i powództwo oddalił z powodu braku przesłanek określonych w art. 928§1 pkt 1 i 2 kc.

O kosztach procesu orzeczono, zgodnie z jego wynikiem, na podstawie art. 98§1 i 3 kpc w zw. z §6 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu / tekst jednolity Dz. U. z 2013r., poz. 461/ w zw. z §21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Na zasądzoną od powoda A. G. (1) na rzecz pozwanej H. G. kwotę 1.467,00 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania złożyła się kwota 1.217,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego oraz kwota 250 złotych tytułem zwrotu opłaty sądowej od sprzeciwu pozwanej od wyroku zaocznego.

Ponadto nakazano ściągnąć od powoda A. G. (1) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Łąncucie kwotę 2.803,14 zł tytułem brakującej zaliczki na poczet wynagrodzenia tłumacza przysięgłego.